

PARADOXURILE CONCEPȚIEI POLITICE ÎN OPERA LUI JEAN-JACQUES ROUSSEAU

Alexandru MAZILU

București, România

Ideile lui Rousseau au avut un impact major asupra societății la sfârșitul sec. al XVIII-lea și pe parcursul întregii perioade a sec. al XIX-lea. Aceste idei au imprimat un suflu modern cugetului său, fiind considerat și un ideolog politic, o voce puternică a Revoluției Franceze și un pioner al curentului romantic.

În legătură cu domeniul nostru de studiu, paradoxurile concepției politice ale lui Rousseau se referă la contradicția dintre aspirațiile modernității și criticile violente ale progresului social. El pune accentul pe contradicția dintre încrederea deplină în „contractul social”, ca pattern cultural și lipsa de încredere în „educația socială”.

Unicul mod de a depăși aceste contradicții este abordarea noului model al filosofiei educației bazat pe reforme radicale pentru a facilita autodezvoltarea individului.

Cuvinte-cheie: *paradoxurile concepției politice rousseauene, contract social, educație socială, pattern, filosofia educației, autodezvoltarea individului.*

THE PARADOXES OF POLITICAL CONCEPTION IN THE WORK OF JEAN-JACQUES ROUSSEAU

His ideas have a big impact on the society at the end of the 18th century and the whole 19th century period. These ideas transform his spirit into a modern one, as well as a political ideologist, main voice of the French Revolution and pioneer of the Romantic Movement.

Related to our article subject, Rousseau's political conceptual paradoxes refer to the contradiction between modernity aspiration and the violent critic of the social progress. He emphasizes the contradiction between full trust of the "social contract", as a cultural pattern and the distrust of the "social education."

The only way to leave the contradictions behind is his new education philosophy pattern based on a radical reform in order for the individual to develop himself.

Keywords: *Rousseau's political conceptual paradoxes, social contract, social education, pattern, education philosophy, self-development of the individual.*

Primul paradox este generat de concepția politică a lui Jean - Jacques Rousseau, dominată de contradicția flagrantă dintre aspirația la modernitate, susținută prin afirmarea „principiilor politice cardinale” (*democrație, libertate, egalitate*) și critica violentă a progresului social, politic și economic, bazat pe contribuția științei, artei și educației sociale formale. Acest prim paradox îl conduce pe Rousseau la înțelegerea restrictivă a democrației (înțeasă doar ca democrație directă), pe care o consideră posibilă doar în statele mici (după modelul antic al orașului-stat). Argumentul său, conform căruia inegalitatea este inerentă în condițiile menținerii cauzelor sociale ale acesteia, îl conduce la soluții care propagă „utopia pedagogică” a moralei naturale. În acest fel, în opinia sa, în condiții de democrație directă, pe baza „educației naturale” (autentice) poate fi eliminată și cauza primară a inegalității (cauze sociale, economice) și consecința secundară politică, dar mai cu seamă etică (degradarea morală), pe care o generează inegalitatea dintre oameni.

În plan pedagogic, acest prim paradox al conceptului politic rousseauist este accentuat și specificat la nivelul opoziției dintre *cultura socială* (care generează defectele educației formale, artificiale) și care trebuie cunoscută și natura care trebuie valorificată de la vârstele timpurii ale educației copilului.

Al doilea paradox al conceptului politic al lui Jean-Jacques Rousseau constă în contradicția flagrantă afișată între încrederea totală în „contractul social” ca *model cultural* (prin care orice individ se raportează la reguli și principii sociale) și neîncrederea totală în educația socială (care *nu* poate avea efecte pozitive, având în vedere filosofia morală și pedagogică dezvoltată în *Emile*), care trebuie înlocuită prin „educație negativă”.

Soluția propusă constă în înlocuirea educației sociale formale cu o educație negativă, în sensul pedagogiei promovate în Emile.

Aceste două paradoxuri reflectă contradicțiile care stau la baza filosofiei sale morale (care este, în același timp, și o filosofie socială, politică și pedagogică). Această filosofie este dezvoltată în celelalte lucrări *clasice* pentru politologia rousseauistă, moderne prin tensiunea etică degajată prin contradicțiile sesizate:

a) „Discurs asupra științelor și artei” – contradicția dintre *cultură și natură*, care a generat corupția societății;
 b) „Discurs asupra originii inegalității” – contradicția dintre conceptele naturale (ignore de Rousseau) și cauzele sociale (absolutizate); această contradicție generează alte teme de filosofie (dar și de sociologie) morală, exprimate prin noi opoziții între:

- ✓ *sociabilitatea naturală* (antică) – *sociabilitatea modernă*, bazată după *Hobbes*, pe competiție și egoism;
- ✓ *viziunea socială primitivă* optimistă – *viziunea socială modernă* „scientistă” și „dramatică” (artistică), inerent pesimistă prin efectele negative la nivelul programului social discutabil (cel puțin în plan moral, dar și pedagogic);

c) „Contractul social” – contradicțiile dintre:

- ✓ libertatea naturală a omului („omul s-a născut liber”);
- ✓ incapacitatea folosirii acesteia în sens pozitiv (în plan moral și educativ);
- ✓ voința individuală – voința socială;
- ✓ doctrinele politice pozitive – efectele lor negative (a se vedea doctrinele care exprimă încrederea absolută în funcțiile sociale, progresiste);
- ✓ doctrinele politice negative – efectele lor pozitive (a se vedea filosofia morală și pedagogică prezentată în *Emile sau despre educație*).

Depășirea contradicțiilor sesizate de Jean-Jacques Rousseau în opera sa politică este posibilă printr-o nouă calitate a omului, generată de o nouă **filosofie a educației** promovată în *Emile sau despre educație*. În analiza propusă de *Enciclopedia gândirii politice* această operă pedagogică apare ca o soluție de „reformare radicală” a societății prin educație. Accentul pe **dezvoltarea individului**, mediată de „redescoperirea naturii” autentice a acestuia, reflectă *viziunea premodernă* (de inspirație literară, romantică), dar și modernă a gândirii sociale și pedagogice rousseauiste. În limitele secolului al XVIII-lea, această gândire, care în aparență presupune opoziția individ-societate, îl menține pe Jean-Jacques Rousseau în limitele etichetei de „copil teribil al Iluminismului”.

Efectele gândirii sale resimțite la scara societății la sfârșitul secolului XVIII și pe tot parcursul secolului XIX îl transformă într-un spirit modern, atât în plan politic, ca „apostol al Revoluției Franceze”, cât și artistic, ca pionier al mișcării romantice.

Bibliografie:

1. ROUSSEAU, J.-J. *Emile sau Despre educație*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1973.
2. ROUSSEAU, J.-J. *Contractul social*. București: Editura Științifică, 1957.
3. ROUSSEAU, J.-J. *Discurs asupra originii și fundamentelor inegalității dintre oameni* / traducere S. Antoniu. București: Editura Științifică, 1958.
4. SUCHODOLSKI, B. *Pedagogia și marile curente filosofice. Pedagogia esenței și pedagogia existenței*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1970; *apud*: S.Cristea, F.Stanciu (coord.). *Fundamentele educației*. Vol. I. București: Editura Pro Universitară, 2010.
5. TODORAN, D. Jean-Jacques Rousseau. Viața și opera pedagogică. În: *Jean-Jacques Rousseau. Emile sau Despre educație*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1973.
6. ALBULESCU, I. *Doctrina pedagogice*. Ediția a II-a. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2009.

Prezentat la 13.02.2015